

Bo Gustafsson

Förord till *Klasstriderna i Frankrike 1848-1850*

[Detta förord skrevs till 1971 års utgåva av Marx' [Klasstriderna i Frankrike 1848-1850](#), i Ruth Bohmans översättning.]

Det är inte många historiska arbeten förunnade att mer än hundra år efter deras tillkomst bli utgivna i ständigt nya upplagor. Marx' skrift *Klasstriderna i Frankrike 1848-1850* hör emellertid till denna privilegierade kategori. Detta är den första svenska utgåvan. Det är ingen tillfällighet att den dröjt så länge. *Klasstriderna i Frankrike* var – som Engels säger i sin inledning – ”Marx' första försök att med hjälp av sin materialistiska historieuppfattning förklara ett stycke samtidshistoria ur det givna ekonomiska läget”. Men den var samtidigt ett revolutionärt program för arbetarrörelsen. ”Proletariatet”, förklarade Marx, ”samlar sig allt mer omkring den revolutionära socialismen, kring *kommunismen*” och den ”förklarar att *revolutionen är permanent*, att proletariatets *klassdiktatur* är ett nödvändigt genomgångsstadium för *klasskillnadernas fullständiga avskaffande*, för att avskaffa alla produktionsförhållanden som de är beroende av, för att avskaffa alla sociala förhållanden som hör ihop med dessa produktionsförhållanden, för att revolutionera alla idéer, som har vuxit fram ur dessa sociala förhållanden”. Det är därför lätt att förstå varför varken SAP eller VPK under sin sekel-respektive halvsekelånga existens inte lagt två strån i kors för att göra det möjligt för den svenska arbetarklassen att ta del och lära av denna skrift. Det är också lätt att förstå varför den svenska utgåvan kommer just nu, när en ny och som vi ska hoppas fast och varaktig grund läggs för den marxistiska arbetarrörelsen i vårt land.

Marx, Engels och 1848 års revolution

Den revolution som Marx skildrar i denna skrift deltog han själv i, dock främst i Tyskland. När Kommunisternas förbund bildades i juni 1847 var Marx av ekonomiska skäl hindrad att delta. Hans ståndpunkter representerades på denna första kongress av vapenbröderna Friedrich Engels och Wilhelm Wolff. När Brysselavdelningen av förbundet bildades i augusti 1847, valdes Marx in i ledningen. Marx och Engels utarbetade tillsammans ett förslag till program, ”Kommunismens grundsatser”, som de lade fram på förbundets andra kongress i London i november-december 1847. I programmet förklarade de, att det första målet för kommunisterna på kontinenten var en demokratisk revolution, som med arbetarklassen som ledande kraft förenade arbetare, småbönder och småbourgeoisier mot de feodala härskande klasserna och dessas storbürgerliga allierade för att upprätta ”en demokratisk statsförfattning”. Med hjälp av denna nyupprättade demokratiska stat skulle arbetarklassen och dess bundsförvanter vidta en rad åtgärder såsom inskränkning av privategendomen genom progressiva skatter och arvsskatter, successiv expropriation av godsägarna, fabrikanterna och andra storkapitalister, organisering av arbetet i de nationaliserade företagen, centralisering av bank- och transportväsendet, införandet av kostnadsfri och offentlig uppfostran, undervisningens förenande med produktionen m.m. Småbourgeoisier skulle kanske i denna demokratiska revolution visa sig vara en vacklande bundsförvant. Men eftersom den proletariserades mer och mer så blev den alltmer beroende av arbetarklassen och måste därför foga sig efter arbetarklassens krav. ”Detta kommer kanske att kosta en andra strid men den kan endast sluta med proletariatets seger.” Naturligtvis kunde inte alla kraven genomföras i ett slag. ”Men det ena kommer alltid att dra det andra efter sig.” Den demokratiska revolutionen skulle därigenom stegvis växa över i den socialistiska revolutionen.

Detta var den första formuleringen av Marx' och Engels program för revolutionen på kontinenten. Den grundades på en konkret analys av klassmotsättningarnas art på kontinenten och dess innebörd var en oavbruten revolution i stadier, en permanent revolution som

fortskred från den borgerligt-demokratiska till den proletärt-socialistiska revolutionen. Programmet fick sin slutgiltiga utformning i ”Det kommunistiska partiets manifest” som Marx och Engels utarbetade på uppdrag av Kommunisternas förbunds andra kongress och som trycktes i London i februari 1848.

Samma månad bröt februarirevolutionen i Frankrike ut. Förbundsledningen i London beslöt då att överlämna alla befogenheter till Brysselsektionens ledning. Denna – bestående av Marx, Engels, Fischer, Steingens och Gigot – beslöt i sin tur den 3 mars att förlägga förbundsledningen till Paris, som var den europeiska revolutionens centrum. Eftersom Bryssel-ledningens medlemmar utvisades, arresterades eller hotades av arrestering fick Marx alla fullmakter, inklusive fullmakten att bilda en ny centralledning för förbundet. Följande dag – den 4 mars – reste Marx till Paris. Där konstituerades en vecka senare den nya förbundsledningen med Marx som ordförande. Marx hade kommit till Frankrike på inbjudan av den provisoriska revolutionära regering, som bildats i Paris som ett resultat av februariresningen. Marx hade framför allt förbindelse med Ferdinand Flocon, som var redaktör för de små-borgerliga demokraternas huvudorgan, tidningen ”La Réforme”, och dessutom medlem av den provisoriska regeringen. Marx hade också kontakt med de revolutionära socialisterna. Redan första kvällen i Paris talade han i den av blanquisten Barbès ledda ”Centralklubben för de mänskliga och medborgerliga rättigheterna”. Han var också Blanqui behjälplig att bilda ett förbund av republikanska klubbar. Men framför allt sysslade Marx i Paris med att förbereda återvändandet till Tyskland, där den väpnade kampen bröt ut i Berlin den 18 mars. Marx och Engels utarbetade omedelbart ett revolutionärt-demokratiskt handlingsprogram, ”Det kommunistiska partiets krav i Tyskland”, som redan i början av april publicerades i tyska tidningar i Düsseldorf, Berlin, Trier, Mannheim och Leipzig. Det spreds också som flygblad i Tyskland, sedan Marx och förbundsledningen i början av april flyttat över först till Mainz och därefter till Köln. Ett upprop utsänt av förbundet från Mainz den 5 april riktat till Tysklands alla arbetare mötte inget större gensvar. Förbundet utsände också emissarier till olika delar av Tyskland för att organisera lokalavdelningarna kring programmets uppgifter. Även detta försök misslyckades på grund av oförståelse, svagheter, lokala problem o.s.v.

I denna situation ansåg Marx och Engels, att kommunisterna måste nöja sig med att i den tyska revolutionen arbeta som de demokratiska krafternas vänsterflygel. Visserligen fortsatte förbundets medlemmar enskilt eller i lokalorganisationer verksamheten precis som förbundsledningen fortsatte att fungera i Köln, där förutom Marx och Engels även Schapper och Moll verkade. Och visserligen gjorde förbundsledningen förnyade försök att ena och leda de proletära krafterna i revolutionen. Inte desto mindre verkade Kommunisternas förbund i revolutionen främst genom den tidning, som Marx grundade den 1 juni 1848 i Köln, ”Neue Rheinische Zeitung”. Den blev det naturliga centrat för kommunisternas strävanden precis som Lenins ”Iskra” blev för de ryska socialdemokraterna ett halvt sekel senare.

”Neue Rheinische Zeitung” var först och främst ett organ för demokratin och för arbetarklassen i den tyska revolutionen. Men inte bara den tyska revolutionen, ty Marx' politiska tänkande och fantasi omfattade hela den europeiska revolutionen. Det visade sig när Paris' arbetare den 23 juni 1848 besteg barrikaderna för sina egna klassintressen. Besvikna på den föregivet ”sociala republik”, som proklamerats av den provisoriska regeringen i februari, och provocerade av denna regering reste sig arbetarna och kämpade som en man, med en uthållighet, djärvhet och självupppoffring, som endast parisarbetarna var förmögna, mot den dubbelt starkare och mångdubbelt bättre beväpnade borgerliga armén.

Marx och Engels insåg omedelbart, att det som hände i Paris var av allmän-europeisk betydelse. I artiklar och notiser informerade de de tyska arbetarna om de 40.000 parisarbetarnas kamp och dess viktigaste lärdom: att socialismen kan förverkligas endast genom att arbetarklassen störtar borgarklassens herravälde och upprättar proletariats. När arbetarna efter fyra dagars hjältemodig kamp besegrades och den vita terrorn började rasa; när

reaktionärerna i alla länder firade kontrarevolutionens seger och förtalade de besegrade – då skrev Marx med revolutionär optimism ”i en av sina väldigaste artiklar” (Engels) den 29 juni i ”Neue Rheinische Zeitung”:

Februarirevolutionen, det var den vackra revolutionen, den allmänna sympatins revolution, därför att de motsättningar, som i den gemensamt vände sig mot kungamakten, slumrade *outvecklade*, endräktigt sida vid sida, därför att den sociala kamp, som utgjorde deras bakgrund, ännu endast ägde en fantasiexistens, frasens, ordets existens.

Junirevolutionen är den *frånstötande* revolutionen, den osympatiska revolutionen, eftersom det här gäller saken i stället för frasen, eftersom republiken själv blottade odjurets huvud, när den slog av dess skyddande och fördöljande krona.

Ordning! var Guizots stridsrop! *Ordning!* skrek Sébastiani, Guizots själsfrände, när Warszawa blev ryskt. *Ordning!* skriker Cavaignac, den franska nationalförsamlingens och den republikanska bourgeoisins brutala eko.

Ordning! dundrade hans kartescher, när de slet sönder proletärerens kroppar.

Ingen av den franska bourgeoisins talrika revolutioner sedan 1789 var något attentat mot ordningen, ty de lät klassherraväldet, de lät arbetarnas slaveri, de lät den borgerliga samhällsordningen bestå, hur ofta detta herraväldes och detta slaveris politiska form än skiftade. Juniupproret har angripit denna ordning.”

Denna artikel kostade tidningen dess återstående borgerliga aktieägare. Men den entusiasmerade och upplyste de tyska arbetarna. Ännu ett halvt sekel senare skrev kommunisten Friedrich Lessner: ”Jag kan ännu livligt erinra mig, att jag läste den artikel, som Marx skrev över denna händelse i 'Neue Rheinische Zeitung', åtminstone tjugo gånger, att den exakt uttryckte våra känslor.

I samma anda skrev Ferdinand Freiligrath i ”Neue Rheinische Zeitungs” avskedsnummer:

Farväl, farväl du stridande värld,
ni härar som kämpat och blött!
Farväl ni lansar och dragna svärd,
ni slagfält som kriget förrött!
Farväl – dock ej för alltid farväl!
Ty de dödar ej anden, bröder!
Snart skakar jag bojorna åter mot skyn!
Snart vänder jag dånande åter!

I september återvände Marx liksom de flesta andra i förbundsledningen och i redaktionen till London. Där samlade sig Marx för att sammanfatta erfarenheterna av 1848 års revolution. Det första resultatet blev just skriften ”Klasstriderna i Frankrike 1848-1850”.

1848 års revolution i Frankrike

Marx skrev för sina samtida, som delvis själva varit med i revolutionen. Han kunde därför utgå från att mycket var känt. Trots all briljans kan därför ”Klasstriderna i Frankrike” uppfattas som en delvis svårtillgänglig bok. För att underlätta läsningen ska här revolutionens bakgrund och huvuddrag kort sammanfattas. Denna sammanfattning överensstämmer med grunddragen i Marx' framställning. Den överensstämmer också med den moderna vetenskapliga historieforskningens resultat. Det är ytterligare ett bevis för värdet av och aktualiteten hos Marx' analys.

a) Restaurationen 1814-1830

Perioden 1789-1815 i Frankrikes och Europas historia – den franska revolutionens,

revolutionskrigens och Napoleonkrigens epok – hade utmärkts av att de reaktionära klasserna och staterna störtats, besegrats eller drivits tillbaka. Bourgeoisins segertåg på kontinenten påbörjades. Men med Napoleons fall inleddes en reaktionsperiod, restaurationstiden 1815-1830. De landsflyktiga feodala jordägarna återvände från exilen och krävde återupprättelse och gottgörelse, den katolska kyrkan pockade på att återfå sitt förlorade inflytande och t.o.m. den av revolutionen störtade bourbonska kungaätten ville återinsättas. Den ryske tsaren Alexander I, den österrikiske kejsaren Frans I och Preussens kung Fredrik Vilhelm III ingick 1815 en helig allians mot revolutionen och framåtskridandet i hela Europa.

I Frankrike återtog den bourbonska ätten kungamakten med Ludvig XVIII (1814-1824) och efter denne brodern Karl X (1824-1830). Det var det yttre tecknet på att den jordägande aristokratin med den rojalistiska storbourgeoisins stöd återtog klassherraväldet. Storbourgeoisin ville slå vakt om de positioner den erövrat från kungamakten och adeln under revolutionsperioden, framför allt den nya egendomsfördelningen. Men den ville inte dela med sig av sin nya makt till folkets stora massa, som den tvärtom mer och mer började frukta på grund av dess växande krav. Storbourgeoisin var således konservativ utan att som majoriteten av den jordägande aristokratin vara direkt reaktionär. Den var för den borgerliga revolutionen och dess resultat, så länge den inte hotade dess egna privilegier.

I spetsen för restaurationstidens Frankrike stod en kungamakt av Guds nåde som hade den avgörande politiska makten i sin hand. Bakom den en adelsrepresentation (pair-kammaren), som utsågs av kungen och vari medlemskapet var ärftligt. Slutligen deputeradekammaren, som i huvudsak bestod av rika godsägare och storborgare. För att vara valbar till deputeradekammaren måste man betala 1.000 francs i direkt skatt. Denna oligarki valdes av en något bredare sammansatt oligarki, som betalade 300 francs i direkt skatt och det var sammanlagt mindre än 100.000 personer eller motsvarande en sjättedel av Paris befolkning!

Politiken utmärktes av att den ohöljt gynnade den jordägande aristokratin (särskilt de återvändande emigranterna), de borgerliga fri- och rättigheterna beskars eller upphävdes och det andliga livet underordnades den katolska kyrkan i allmänhet och den återuppväckta jesuitorden i synnerhet.

Men denna politik ledde nödvändigtvis till skärpta och polariserade klassmotsättningar: i å ena sidan den bourbonska kungamakten, den jordägande aristokratins majoritet och storbourgeoisins minoritet och å andra sidan storbourgeoisins majoritet, de fria yrkesutövarna (de s.k. kapaciteterna, d.v.s. advokater, professorer, läkare etc.), småbourgeoisin, arbetarna och de politiskt medvetna bönderna, kort sagt folkets massa. Inom folkets led hade arbetarna ännu inte börjat föra fram sina självständiga politiska krav utan den politiska ledningen låg helt i borgarnas händer. Men borgarna var splittrade i två läger: det ena – motsvarande mellanskikten och småbourgeoisin – var för republik (Cavaignac, Bastide, Marrast, Arago, Trelat) och skulle under 1848 års revolution spela en framträdande roll som borgerliga republikaner. Det andra ville ha kvar monarkin men en *borgerlig* monarki (Thiers, Talleyrand m.fl.). De ville därför flytta över tronen från bourbonernas huvudlinje till hertig Louis-Philippe av Orléans, som på sin tid stött den borgerliga revolutionen.

Sommaren 1830 gick utvecklingen mot en kris. För att rida spärr mot den växande oppositionen utfärdade Karl X den 25 juli 1830 fyra förordningar, som upphävde pressfriheten, ändrade vallagen ännu mer till de rikas fördel, upplöste deputeradekammaren och förordnade om nyval. Detta ledde till att hela oppositionen sattes i rörelse på Paris gator. Kungen svarade med att mobilisera sina trupper, som öppnade eld mot folket. Arbetarna och studenterna uppförde barrikader. Efter tre dagars kamp, som krävde 1.000 människoliv, var hela Paris i folkets händer. Några dagar senare abdikerade Karl X och gick i landsflykt till England.

Paris arbetare och studenter hade störtat restaurationstidens kungamakt. Men det blev den monarkistiska bourgeoisin, som skördade frukterna. De utmanövrerade inte bara arbetarna

utan också den republikanska bourgeoisin. Med stöd av delar av aristokratin framförde de hertigen av Orléans, Louis-Philippe, som sin kandidat. De drivande var politikern och historikern Thiers och bankiren Laffitte. De lyckades. Den 7 augusti 1830 utsågs Louis-Philippe till kung. Kungamakten av Guds nåde ersattes med en allians mellan kungamakten och den monarkistiska bourgeoisin, censuren avskaffades, katolicismen förlorade formellt sin ställning som statsreligion, deputeradekammaren fick initiativ- och interpellationsrätt, valcensus-gränsen sänktes från 300 till 200 francs och trikoloren antogs som Frankrikes flagga. Förändringen för folkets flertal var obetydlig. Den endast ökade deras krav och förväntningar på en grundläggande demokratisk omvälvning. Ty det som skedde var i grund och botten endast, att den jordägande aristokratins klassherravälde övertagits av finansaristokratin.

b) Julimonarkin 1830-1848

Dagen efter julirevolutionen skall Laffitte ha yttrat: ”Från och med nu ska vi bankirer regera Frankrike!” Det var därför alldeles i sin ordning, att såväl han själv som bankiren Casimir Périer ingick i Louis-Philippes första regering. Det dröjde inte länge förrän de förklarade krig mot alla revolutionära rörelser, inskränkte press- och församlingsfriheten och slog ned arbetarnas resningar. Bortsett från ett kort mellanspel 1839/40, då Thiers ledde regeringen, var den verkliga regeringschefen under hela julimonarkins tid Guizot. Han angav signaturen för den förda politiken med sitt beryktade uttalande (riktat till alla dem som krävde en rösträttsreform): ”Berika er!” Men de enda som kunde berika sig var den av Guizot själv ledda finansoligarkin. ”Så suveräna herrar”, skrev Tocqueville i sina memoarer, ”har aldrig någon aristokrati varit och kommer sannolikt aldrig att bli” och han tillade: ”Regeringen gjorde intryck av att vara ett privatföretag.” Den mutade statstjänstemännen och satte in dem i deputeradekammaren i en sådan omfattning, att nära 40 procent av de deputerade 1846 var i statstjänst. Den gjorde sen de deputerade delaktiga i statens affärer genom att ge koncessioner på järnvägsbyggen och andra statsföretag. Finansaristokratin berikade sig själv genom att låna kronan pengar för att täcka de växande budgetunderskotten och spekulera i statsobligationer, statsföretag m.m.

Men de övriga delarna av bourgeoisin – industriidkarna, småbourgeoisin och de s.k. kapaciteterna – liksom bönderna och arbetarna var utestängda från detta lönande företag. Tvärtom fick de betala kalaset. Julimonarkins tid utmärktes därför av en växande opposition mot den fraktion av bourgeoisin, som tagit makten. I denna opposition blev arbetarklassen – huvudsakligen hantverkare av olika slag men mer och mer också fabriksarbetare – en allt starkare trend. Strejker, demonstrationer och lokala resningar blev vanligare, socialistiska riktningar av olika slag sköt upp som svampar ur jorden, öppna och – vanligare – underjordiska organisationer bildades, tidningar och broschyrer utgavs, förbjöds och utgavs igen. Arbetarna började kräva tio timmars arbetsdag men också politiska rättigheter, framför allt rösträtt. Arbetarna i Lyon reste sig 1831 och 1834. Om den förstnämnda resningen skrev den officiella Journal des Débats:

Revolten i Lyon har blottlagt en allvarlig hemlighet: den om kampen mellan den besuttna och den obesuttna klassen. De barbarer som hotar samhället är inte att söka i Kaukasus eller på tartarsteppen. De finns i förstäderna till våra fabriksstäder. Det är inte en fråga om republik eller monarki utan om samhällets säkerhet.

Ett annat viktigt tecken på en annalkande politisk kris var det uppror, som den underjordiska organisationen ”Årstidernas sällskap” organiserade i maj 1839 i Paris. Med sin konspirativa inriktning var denna organisation dömd att misslyckas och den misslyckades också grundligt. Men en del av dess medlemmar och ledare skulle låta höra talas om sig även i fortsättningen, framför allt Auguste Blanqui (1805-1881), som ända till sin död var den mest framträdande representanten för den revolutionära (ehuru konspirativa) socialismen i Frankrike. Blanquis

motpol var Louis Blanc (1811 -1882), som blev den reformistiska socialismens och socialdemokratins anfader. I sin skrift om arbetets organisation (*L'Organisation du travail*, 1840) lade han fram ett program, som han även skulle komma att förfäkta i den provisoriska regeringen under 1848 års revolution. Staten (d.v.s. den bestående borgerliga staten) skulle kunna åstadkomma arbetarklassens frigörelse genom att överta gruvor, järnvägar, banker o.s.v. och med vinsten från dessa företag upprätta samhällsverkstäder (*ateliers sociaux*). Därigenom skulle privategendomen gradvis trängas undan – trodde han.

Hur stämningarna var inom arbetarklassen i Frankrike strax före 1848 års revolution formulerades träffande av den konservative men skarpsynte iakttagaren Tocqueville i ett tal den 27 januari 1848:

Se vad som håller på att hända inom de arbetande klasserna, som – det erkänner jag – för tillfället är tysta. Det är sant, att de inte anfäktas av politiska passioner i samma utsträckning som tidigare. Men ser ni inte, att deras passioner från att ha varit politiska har blivit sociala? Kan ni inte se, att åsikter och idéer gradvis sprids bland dem som inte bara kommer att leda till att vissa lagar avskaffas, en viss minister eller regering störtas, utan att själva samhället störtas, att det slås ned från de grundvalar på vilka det i dag vilar? Kan ni inte se, att det mer och talas bland dem om att den hittillsvarande fördelningen av nyttigheterna är orättvis och att egendomen vilar på orättfärdiga grundvalar? Och tror ni inte, att sådana åsikter, när de tränger djupt in bland massorna, förr eller senare leder till de förfärligaste revolutioner?

Den revolutionära situationen i Frankrike bragtes till mognad av jordbrukets, industrins och handelns kris 1845-1847. Missväxter inträffade 1845 och 1846 och följande år grep den allmänna industri- och handelskris, som uppstått i England, över även på Frankrike. Därigenom tvingades de franska industriidkarna att återvinna de utlandsmarknader, som gick förlorade, inom det egna landets gränser. Men detta drabbade massor av småhandlare och småhantverkare, som konkurrerades ut men därmed också radikaliserades politiskt. Det gällde framför allt småborgerskapet i Paris.

Oppositionen mot den sittande regeringen grep omkring sig. Av de gamla partierna spelade legitimisterna, som endast ruvade på en tredje bourbonsk restauration, inte längre någon större politisk roll, i all synnerhet inte efter hertiginnan av Berry's farsartade kuppöversök 1832. Politiskt omöjligt var tills vidare också bonapartisternas parti. Napoleon den stores mycket obetydliga brorson, Louis Napoléon, hade 1836 gjort ett bonapartistiskt *de capo* genom att försöka ta Strassbourg. Han slapp undan till Amerika med blotta förskräckelsen. Han förberedde en *come back* genom att 1839 utge en skrift om de napoleonska idéerna (*Les idées napoléoniennes*). Men det nya statskuppöverslaget 1840 slutade i fängelset, från vilket han dock lyckades fly 1846. Av större betydelse var Thiers s.k. vänster-centrum och den dynastiska vänster, som under ledning av advokaten Odilon Barrot, formerat sig. Men den verkligt avgörande rollen spelades dock av det republikanska partiet och dess två flyglar: den solitt borgerliga och anti-socialistiska grupperingen kring tidningen ”*Le National*” och den radikalare småborgerliga falangen kring tidningen ”*La Réforme*” anförd av Ledru-Rollin. På yttersta vänsterflygeln fanns socialister av olika schatteringar.

Oppositionen krävde för det första en parlamentarisk reform, som skulle hindra statstjänstemän att bli deputerade. För det andra en valreform, som skulle reducera census-strecket och ge de s.k. kapaciteterna politiska rättigheter. Men regeringen avvisade kraven. Då inledde den dynastiska vänstern (Odilon Barrot), vänster-centrum (Thiers) och de radikala republikanerna (Ledru-Rollin) i juli 1847 en ”bankettkampanj” för att genomdriva kraven. När regeringen förbjöd en reformbankett i Paris den 2 februari 1848, gick Paris befolkning ut på gatorna. När också den borgerliga milisen – nationalgardet – började stämma in i kraven, blev Louis Philippe skrämde och avskedade regeringen Guizot. Men denna åtgärd kom för sent. Det

hjälppte inte heller att kungen gav Thiers och Odilon Barrot i uppdrag att bilda ny regering. Militären hade redan öppnat eld mot folkmassorna. Den 24 februari besatte upprorsmännen rådhuset. Kungen abdikerade och flydde till England. Massorna erövrade slottet Tuilerierna och trängde in i deputeradekammaren. En provisorisk regering bildades, som utropade Frankrike som republik.

c) februarirevolutionen, den provisoriska regeringen och arbetarklassen

Den provisoriska regeringen var en kompromiss mellan de klasser, som varit enade mot monarkin men som för övrigt hade olika syften. Regeringens majoritet var borgerlig. Den bestod av de radikala republikanerna (Ledru-Rollin, Flocon) kring tidningen La Réforme och de moderata republikanerna (Marrast, Trélat m.fl.) kring tidningen Le National. Arbetarklassen hade endast två representanter, Louis Blanc och Albert, trots att det var arbetarna som utkämpade februarirevolutionen och som tvingade den provisoriska regeringen att utropa republiken.

Med republiken erövrade arbetarna inte makten utan endast en viktig förutsättning för makterövringen. Politiskt innebar februarirevolutionen, som Marx' understryker, faktiskt, att bourgeoisins herravälde gjordes fullständigare: vid sidan av finansaristokratin fick samtliga egendomsägande klasser del i den politiska makten, däribland också majoriteten av de stora jordägarna och deras parti, legitimisterna. Av stor framtida betydelse var det, att också bönderna genom den politiska rösträtten drogs in i den politiska kampen. De skulle komma att få betydelse genom sin blotta mängd.

Arbetarna, som 1830 hade uppnått den borgerliga monarkin, blev strax klara över, att de med februarirevolutionen inte hade uppnått något annat än den borgerliga republiken. Redan den 28 februari krävde 20.000 demonstrerande arbetare "arbetets organisation" och "ett eget arbetsministerium". Provisoriska regeringen tillmötesgick kraven på ett sätt, som de facto innebar, att arbetarklassen manövrerades ut från regeringen. Regeringen lät nämligen tillsätta en permanent specialkommission bildad av delegater från Paris hantverkskorporationer och under Louis Blancs och Alberts ledning. Denna kommission fick till uppgift att "finna medel för att förbättra de arbetande klassernas läge" och anvisades Luxemburg-palatset som sessionssal.

Den yttersta grunden till att den franska arbetarklassen lät sig manövreras ut var inte bara dess jämfört med de borgerliga klasserna relativt stora politiska oerfarenhet utan också dess ännu obetydliga numerär. Industri Kapitalismen befann sig i 1848 års Frankrike ännu i sin linda. Därför kunde – som Marx framhävde – arbetarklassens politiska kamp mot bourgeoisin endast bli "ett partiellt faktum". Luxemburgkommissionen var dock samtidigt ett viktigt tecken på att arbetarklassen nu gjorde anspråk på att spela en självständig historisk roll.

Den provisoriska regeringens klasskaraktär framgår klart både av vad den gjorde och av vad den inte gjorde. Statsapparaten – armé, domstolar, förvaltning – förblev i stort sett i händerna på julimonarkins män. Regeringens ekonomiska politik befäste finansaristokratin. Men småspararnas pengar konfiskerades och de direkta skatterna höjdes med 45 procent, vilket främst drabbade bönderna. Därmed avskar sig den provisoriska regeringen självmant från småbourgeoisins och böndernas stöd.

Parallellt med att regeringen befäste de rådande borgerliga egendomsförhållandena, förberedde den en uppgörelse med arbetarna. Februarirevolutionen hade kastat ut armén från Paris och borgarnas nationalgarde var oförmöget att slå ned arbetarna. Den provisoriska regeringen bildade därför ett särskilt väpnat förband, mobilgardet, på 24.000 man. Det rekryterades från trasproletariatet och leddes av arméofficerare eller borgarsöner. De verkliga – och arbetslösa – arbetarna enrollerades i de s.k. nationalverkstäderna, ett slags statskapitalistiska företag som sysslade med enformiga och improduktiva arbeten. Marx

kallade med rätta nationalverkstäderna ”arbetshus i det fria”. Naturligtvis framstod dessa statsfinansierade nödhjälpsarbeten som ”socialism” för bönder och småborgare och de blev också föremål för dessas hat. Därigenom hindrades enhet mellan arbetare å ena sidan, bönder och småbourgeoiserna å den andra.

d) De borgerliga klasserna mot arbetarklassen: 4 maj – 25 juni 1848.

Redan under mars och april visade det sig, att en uppgörelse mellan arbetarklassen och borgarklassen närmade sig. Den 16 april överbringade en arbetardemonstration en patriotisk kollekt till den provisoriska regeringen. Detta framställdes från borgerligt håll som försök till en kommunistisk kupp och togs som förevändning för att återkalla armén till Paris.

Den 4 maj sammanträdde den nyvalda nationalförsamlingen. Den hade för första gången i Frankrikes historia valts genom direkta och allmänna val. Den starkaste fraktionen i församlingen utgjordes av de moderata borgerliga republikanerna kring tidningen *Le National*. Arbetarrepresentanterna Blanc och Albert fick inte tillträde till den av nationalförsamlingen valda s.k. exekutivkommissionen. Förslaget om att bilda ett särskilt arbetsdepartement förkastades och den moderate borgerlige republikanen Trélat förklarade öppet: ”Det gäller bara att återföra arbetet till dess tidigare villkor.”

Men Parisarbetarna accepterade inte detta. *De* hade själva kämpat sig till februarirepubliken medan bourgeoiserna passivt såg på. De ville nu förvandla den formellt demokratiska republiken till en reellt demokratisk republik, till ”den sociala republiken”. Den 15 maj trängde sig revolutionära arbetare in i nationalförsamlingen och krävde att löftena om bröd och arbete och inrättandet av ett arbetsdepartement skulle infrias. Men resningen kvävdes. Arbetarnas ledare – Blanqui, Barbés, Albert och Raspail – häktades. Blanqui hade avrått från aktionen men – när hans ståndpunkt inte segrade – anslutit sig till den för att ge den bästa möjliga förlopp.

Händelserna den 15 maj visade, att bourgeoisens herravälde bestreds av arbetarna och så länge arbetarna inte besegrats med vapen, skulle borgarna inte kunna känna sig säkra. Genom att provocera arbetarna ville regeringen tvinga fram en uppgörelse. Nationalförsamlingens exekutivkommission började därför med att förbjuda folksamlingar. Därefter försvårade den nyanställningar i nationalverkstäderna, ersatte tidlön med stycklön och utvisade landsortsarbetare från Paris. Därigenom ställdes arbetarna inför följande alternativ: antingen att långsamt svälta ihjäl eller resa sig:

De svarade den 22 juni med det väldiga uppror med vilket det första stora slaget stod mellan de båda klasser, som det moderna samhället är delat i. Det var en kamp om den *borgerliga* ordningens vara eller icke-vara. Slöjan som dolde republiken revs itu.

I stället för krav på smärre förbättringar inom ramen för den borgerliga samhällsordningen, trädde den revolutionära kampparollen: ”Bourgeoisens störtande! Arbetarklassens diktatur!” Som redan nämnts höll arbetarna stånd i fyra dagar mot armén, mobilgardet, Paris nationalgarde och de från landsorten tillströmmande nationalgardisterna. Bourgeoiserna segrade dock och tog en gruvlig hämnd på arbetarna, som försökt ersätta dess borgerliga republik med sin ”sociala”. Mer än 3.000 fångar mördades kallblodigt, 15.000 deporterades.

e) De borgerliga republikanernas rena diktatur: 25 juni – 10 december 1848.

Med arbetarnas väpnade nederlag hade också småbourgeoiserna, d.v.s. de radikala republikanerna, ”Berget”, tidningen *La Réforme* och Ledru-Rollin förlorat sin politiska ryggrad. De hade kunnat uppträda revolutionärt mot bourgeoiserna endast så länge de hade arbetarklassen bakom sig. De moderata borgerliga republikanerna övertog därför ensamma det politiska herraväldet. De utarbetade en ny konstitution. I spetsen för republiken sattes en president vald på fyra år. Den 10 december valdes Louis Bonaparte främst med böndernas stöd till

republikens förste president. Bönderna såg i Louis Bonaparte arvtagaren till dennes farbror – Napoleon Bonaparte – och försåg honom med det nödvändiga väljarunderlaget. Någon konkret politisk betydelse hade valet däremot inte. Snarast var Louis Bonaparte den enda möjliga presidenten, emedan alla andra kandidater i det dåvarande läget var omöjliga. Endast därigenom kunde denne hållningslöse politiske äventyrare spela en roll. Men när han väl försetts med maktbefogenheter blev han en självständig faktor i den pågående kampen.

f) Den konstituerande församlingens strid med Bonaparte: 10 december 1848 – 28 maj 1849.

Louis Bonapartes regering blev en regering bestående av monarkister: orléanisten Odilon Barrot regeringschef, legitimisten och jesuiten Falloux kulturminister och andra likasinnade på andra poster. Den moderate republikanska bourgeoisins företrädare sparkades däremot från de höga poster de dittills besatt. Nationalförsamlingen förblev dock tills vidare deras fäste. Men i och med att den konstituerande församlingen avslutat sitt författningsarbete och skapat republikens nya organ hade den i praktiken gjort sig själv funktionslös. Dess enda maktorgan, mobilgardet, lät Louis Bonaparte upplösa, när nationalförsamlingen gick emot hans förslag om att bibehålla saltskatten (som den provisoriska regeringen lovat avskaffa). Han förbjöd också de revolutionära klubbarna, trots att grundlagen garanterade församlingsfrihet. I april 1849 intervenerade han t.o.m. på påvens sida i dennes konflikt med de romerska revolutionära republikanerna. En uppgörelse var därför oundviklig. Den kom den 28 maj 1849, då Louis Bonaparte lät upplösa den konstituerande församlingen.

g) Småbourgeoisins kamp mot bourgeoisin och mot Bonaparte 28 maj 1849 – 13 juni 1849

I valet till den lagstiftande församlingen segrade de radikala republikanernas man, Ledru-Rollin, i fem departement. När den lagstiftande församlingen sammanträdde den 28 maj kunde därför Ledru-Rollin med en viss auktoritet anklaga Bonaparte och hans ministrar för att de hade brutit mot författningen (som förbjöd maktbruk mot något folks frihet), när de intervenerat på påvens sida mot den romerska republiken. Men Ledru-Rollins opposition var ändå endast ett parlamentariskt uppror. De småborgerliga demokraterna försökte därför få utomparlamentariskt stöd från arbetarklassen. Men med småbourgeoisins uppträdande i juniupproret i färskt minne förhöll sig arbetarna skeptiskt avvaktande. De småborgerliga demokraternas opposition utmynnade till slut endast i en proklamation och en demonstration den 13 juni 1849 till försvar för republiken. Den sprängdes av general Changarnier. De småborgerliga demokraterna hade i huvudsak spelat ut sin roll i revolutionen. Ledru-Rollin själv gick i landsflykt till England.

h) Ordningspartiets (rojalisternas) parlamentariska diktatur och den allmänna rösträttens avskaffande: 13 juni 1849 – 31 maj 1850.

Därmed började cirkeln slutas och återgången till förhållandena före revolutionen att fullbordas. Under juni, juli och augusti 1849 antog den lagstiftande församlingen en ny presslag, en ny lag om församlingsfrihet och en ny undantagslag. Rojalisterna uttalade öppet sitt förakt för republiken och sin önskan om en monarkistisk restauration. Hertiginnan av Orléans erhöll en årlig änkepension på 300.000 francs. Men när det blev tal om att kalla hem de landsflyktiga kungahusen Orléans och Bourbons, kände sig också Louis Bonaparte – uppkomlingen – hotad. Han svarade med att i november 1849 avskeda den orléanistisk-legitimistiska koalitionsregeringen Barrot. Det var Bonapartes både första och sista parlamentariska ministär och med dess avgång förlorade rojalisterna greppet om den exekutiva makten.

Bonaparte ersatte regeringen Barrot med en regering efter sitt eget sinne, regeringen

d'Hautpoul med finansmannen Fould som finansminister, varigenom finansaristokratin återigen var tillbaka i regeringsmakten liksom under julimonarkins tid. Den politik som nu kom att föras var öppet reaktionär. Först infördes den avskydda vinskatten, som föll lika tungt på billiga som på dyra viner. Enligt den konstituerande församlingens beslut skulle denna skatt upphävas från och med den 1 januari 1850. Tio dagar innan fristen löpte ut – d.v.s. den 20 december 1849 – infördes den igen. För det andra ombesörjde jesuiten Falloux genom undervisningslagen den 15 mars 1850 (loi Falloux), att olika religiösa institutioner, däribland jesuitorden, fick rätt att bedriva undervisning. Men till följd av denna reaktionära politik växte folkets motstånd. I fyllnadsvalet den 10 mars 1850 gick oväntat de småborgerliga demokraterna starkt fram. Paris valde t.o.m. in 3 socialdemokrater i den lagstiftande församlingen, nämligen de Flotte, Vidal och Carnot, av vilka den förstnämnda t.o.m. hade deltagit i juniupproret. Men denna valframgång för vänstern medförde, att högerpartierna och Louis Bonaparte åter slöt leden. Genom lagen den 31 maj 1850 reducerades antalet valberättigade med nära en tredjedel. En ny presslag som bl.a. förbjöd anonyma artiklar genomfördes likaså.

i) Kampen mellan bourgeoisin och Louis Bonaparte. Bonapartes seger: 31 maj 1850 – 2 december 1851.

Med detta hade Louis Bonaparte endast en motståndare kvar: den parlamentariska bourgeoisin. Bonaparte började med att avlägsna sina motståndare från de högsta posterna i hären och ersatte dem med generaler från erövringskriget i Algeriet. När han (i juli 1851) inte lyckades få kvalificerad parlamentarisk majoritet för sitt förslag om att revidera författningen, så att han kunde återväljas, återstod endast en utväg: statskupp. Den enda kraft som skulle ha kunnat hindra detta var arbetarna och den republikanska småbourgeoisin. Men de var redan slagna. Legitimisterna, orléanisterna och de moderata republikanerna var splittrade sinsemellan och fruktade socialismen mer än en bonapartistisk diktatur. Klerikalerna stod på Bonapartes sida.

Den 2 december 1851 genomförde Louis Bonaparte sin statskupp med hjälp av de höga officerarna och armén. Ledande politiker häktades, lagstiftande församlingen besattes av soldater och Louis Bonaparte förklarade den upplöst. Allt motstånd undertrycktes, 20.000 fängslades efter domar av specialdomstolar, 1.500 landsförvisades och 10.000 deporterades. En ny författning som gjordes upp av Bonaparte själv lade praktiskt taget all makt i presidentens händer. I författningen garanterades privategendomens okränkbarhet men däremot inte press- och församlingsfriheten. Efter propagandistiska förberedelser lät Louis Bonaparte den 2 december 1852 utropa sig till kejsare. Det var resultatet av 1848 års revolution i Frankrike. Dock icke slutresultatet. Inom mindre än tjugo år ”vände revolutionen dånande åter”. Parisarbetarna upprättade historiens första arbetarstat: Pariskommunen.

Betydelsen av Marx' Klasstriderna i Frankrike 1848-1850

Vilken betydelse har då Marx' skrift i dag? Vad kan vi lära av den? Den har både vetenskaplig och politisk betydelse och dessa två sidor är som alltid intimt förenade. Som Engels påpekar i sin inledning är denna skrift Marx' första försök att förklara ett samtidshistoriskt skeende med hjälp av den materialistiska historieuppfattningen. Det utmärkande för den materialistiska historieuppfattningen är nu, att den förklarar historien med hänvisning till den i *sista hand* utslagsgivande ekonomiska utvecklingen. Det visar sig också på flera ställen i Marx' skrift. Redan i inledningen presenterar Marx de sociala krafter som verkade i revolutionen genom att tala om vilka klasser som fanns i 1840-talets Frankrike, hur dessa klasser förhöll sig till varandra, vilka målsättningar de hade och framför allt vilken ekonomisk grundval de hade. Han påvisar också revolutionens objektiva, d.v.s. materiella eller ekonomiska, förutsättningar, när han utpekar den agrara krisen 1845/46 och handels- och industrikrisen 1847 som nödvändiga om än inte tillräckliga orsaker till revolutionen. Vidare understryker Marx, att den

franska arbetarklassen inte kunde spela en mer framträdande roll i revolutionen än den faktiskt gjorde av den enkla anledningen, att industrikapitalismen ännu var så outvecklad i det dåtida Frankrike.¹ Det revolutionära politiska förloppets beroende av det ekonomiska kommer också till uttryck i satsen:

Den offentliga krediten och privatkrediten är en ekonomisk termometer, med vilken man kan mäta revolutionens intensitet. I samma grad som de sjunker, stiger revolutionens glöd och skaparkraft.

Politikens beroende av ekonomin kommer slutligen också till uttryck i den betydelse som Marx lägger vid de ekonomisk-politiska åtgärder, som vidtogs under revolutionen, t.ex. återinförandet av vinskatten den 20 december 1849 och dess sammanhang med böndernas ekonomiska läge och politiska förväntningar.

Men detta innebär naturligtvis inte, att Marx förklarar det revolutionära skeendet *uteslutande* med hänvisning till de ekonomiska faktorerna. Det är inte ens så, att det ekonomiska förloppet står i centrum för den historiska skildringen. När Marx framhäver den ekonomiska grundvalen och dess betydelse så sker det endast för att visa politikens *beroende* av ekonomin, på samma sätt som en beskrivning av människokroppen och dess funktioner måste visa musklernas och organens beroende av benstommen. Men lika litet som en sådan beskrivning skulle vara *uttömd* med beskrivningen av benstommens betydelse, lika litet kan en beskrivning av ekonomin uttömma beskrivningen av ett historiskt förlopp. I centrum för varje vetenskaplig historisk framställning måste tvärtom de faktiska historiska drivkrafterna stå, nämligen *klasserna och deras kamp*. Det är också fallet med Marx' framställning av Frankrikes historiska utveckling mellan 1848 och 1850. Den är en slående illustration till Marx' historieuppfattning, enligt vilken människorna själva gör sin historia, ehuru de inte gör den godtyckligt utan på grundval av vissa givna betingelser, bland vilka de ekonomiska förutsättningarna är de i sista hand utslagsgivande. Det som träder emot oss i Marx' skrift är därför levande, konkreta, handlande människor av kött och blod utrustade med vilja, lidelser och passioner. Men det som gör att det av detta virrvarr av viljor och handlingar inte blir ett kaos utan ett lagbundet mönster är det faktum, att de handlande människorna är uppdelade och sammanslutna i större enheter, i klasser, som var och en söker förverkliga sina intressen, vilka ytterst får sin förklaring av den ställning respektive klass intar i det ekonomiska livet, i produktionsförhållandena, till produktionsmedlen. Det är den materialistiska historieuppfattningen. Något annat har den aldrig varit och utger sig inte heller för att vara. Framför allt får man inte inbilla sig, att den är någon slags slagruta som mekaniskt kan tillämpas utan grundliga studier av de faktiska förhållandena. Som Marx' egen skrift visar så måste varje historiker, som gör anspråk på att vara vetenskaplig, börja med att samla, ordna och värdera fakta, innan det kan bli tal om någon tolkning. Detta mödosamma arbete, som är 90 procent av det som kallas genialitet, kan inte ersättas av någon metod i världen. Men när man väl har satt sig in i en sak ordentligt, då är den materialistiska historieuppfattningen ett outhärligt verktyg, som hjälper oss att sprida ljus över, förstå och förklara de avgörande sammanhangen och foga ihop de olika länkarna på ett sätt som gör den historiska framställningen till en i de stora dragen riktig bild av det faktiska skeendet.

I vilken grad detta skeende bestäms av enskilda personers handlande eller brist på handlande, av ideologiska fördomar och rentav illusioner ger Marx' skrift rikliga belägg för. Redan på de första raderna förklarar han, att revolutionens viktigaste resultat inte var vad den faktiskt uppnådde utan vad den berövade de agerande klasserna, framför allt arbetarklassen, nämligen ”de förrevolutionära, traditionsbundna kvarlevorna” i form av ”personer, illusioner,

¹ Därför är det inte riktigt rättvisande, när utgivarna av Marx-Engels *Werke* hävdar, att Marx i sin skrift ”överskattat kapitalismens mognad och det franska proletariats revolutionära möjligheter”. Hans egna erfarenheter under 1848 års revolution hade givit honom en mycket nykter uppfattning därom, vilket ju också framgår av texten. Se Marx-Engels, *Werke*, 7 (Berlin 1960), s. VIII.

föreställningar, projekt”. Han visar också hur en enda person, som i grund och botten var en nolla i alla avseenden, kunde spela en avgörande historisk roll på grund av och endast på grund av att han just var en nolla – Louis Bonaparte. Till följd av klassmotsättningarnas art och utveckling kunde ”Frankrikes enfaldigaste man få den mångfaldigaste betydelse”. Och i en inspirerad tolkning av motiven bakom Louis Bonapartes intervention till påvens förmån mot de romerska republikanerna visar Marx hur hela skalan av i varandra intrasslade ekonomiska, politiska och ideologiska faktorer orsakade denna historiska händelse:

Denna intervention för påven tillsammans med Österrike och Neapel beslutades när Bonaparte och hans regering höll sin första konselj den 23 december. Falloux i regeringen, det var detsamma som påven i Rom och det Rom som var påvens. Bonaparte behövde inte påven för att bli president, men han behövde ha påvemakten kvar för att hålla sig kvar som böndernas president. Deras lättrogenhet hade gjort honom till president. Förlorade de sin tro så förlorade de sin lättrogenhet, förlorade de påven så förlorade de tron. Och vad ansåg de förenade legitimisterna och orléanisterna, som härskade i Bonapartes namn! Innan kungen återinsattes måste den makt återupprättas, som gör kungarna heliga. Bortsett från deras royalism: utan det gamla Rom som var underkastat hans världsliga makt, skulle det inte finnas någon påve, utan påve ingen katolicism, utan katolicism ingen fransk religion, och vad skulle det bli av det gamla franska samhället utan religion? Den inteckning som bonden har i den himmelska egendomen, är en garanti för de inteckningar som bourgeoisin har i bondens jordiska egendom. Den romerska revolutionen var alltså ett attentat mot egendomen och den borgerliga ordningen lika ohyggligt som junirevolutionen.

I denna skrift har därför Marx konkretiserat och vidareutvecklat sin samhällsvetenskapliga metod: principerna om den statliga, politiska och ideologiska överbyggnadens beroende av den ekonomiska grundvalen, om växelverkan mellan grundval och överbyggnad och mellan dessas olika element, om klassernas, partiernas och idéernas roll i samhällsutvecklingen, om statens avgörande roll i revolutionen. Praktiskt-politiskt betydde detta följande. Studiet av revolutionen i Frankrike 1848-1850 bestyrkte Marx i hans övertygelse, att – som han uttryckte det – ”revolutionerna är historiens lokomotiv”, d.v.s. att de sociala revolutionerna kraftigt påskyndar historien i progressiv riktning, frigör folkens skaparkrafter och likt en storm vräker undan gammal bråte, som hindrar folkens utveckling. Revolutionen i Frankrike visade också, att revolutioner inte låter sig ”göras” godtyckligt utan kräver som en nödvändig förutsättning en revolutionär situation, som skakat det gamla samhället så kraftigt, att de härskande klasserna inte längre kan och de behärskade klasserna inte längre vill fortsätta på det gamla viset. Men framför allt blottade denna revolution den moderna arbetarklassens historiska roll: att den avgörande kraften i Västeuropas historiska utveckling alltsedan 1800-talet var och är arbetarklassen. Därvid påvisade Marx att arbetarklassen nödvändigtvis måste gripa den politiska makten för att kunna uppnå ekonomisk, social och kulturell emancipation. Juni-upprorets kampparoll måste vara arbetarklassens kampparoll i hela världen: ”Bourgeoisins störtande! Arbetarklassens diktatur!” Proletariatets klassdiktatur var ”den nödvändiga genomgångspunkten för avskaffande av klasskillnaderna överhuvud taget”, d.v.s. socialismen uppfattades redan vid denna tid av Marx som ett övergångssamhälle mellan kapitalism och kommunism.

Men för att kapitalismen ska kunna avskaffas, måste arbetarklassens kamp organiseras och ledas. Av vilka? Marx' svar är: ”den revolutionära socialismen”, ”kommunismen”, som vid denna tid företrädde av Auguste Blanqui och de revolutionära klubbarna. Marx var helt på det klara med den historiska begränsningen hos de dåtida franska kommunisterna. Men till skillnad från de småborgerliga socialisterna – ”socialdemokraterna” – intog kommunisterna tveklöst och principfast arbetarnas klasståndpunkt och slogs för arbetarnas klassintressen till det bittra slutet. De gav bourgeoisin ingen förskoning och bad inte heller om någon förskoning för egen del.

Men kommunisterna måste genom kamp tillvinna sig ledningen för arbetarklassen. Den faktiska ledningen hade just socialdemokraterna. De och deras överstepräst – Louis Blanc – förstod inte, att arbetarklassens maktövertagande och borgarklassens störtande var två sidor av samma sak. De försökte därför ”vid sidan av banken och börsern” uppföra sin egen ”socialistiska synagoga” ungefär på samma sätt som i dagens svenska samhälle socialdemokratin uppför sin investeringsbank vid sidan av de privata storbankerna. Har inte Marx' karakteristik av denna ”småborgerliga socialism” fortfarande en viss aktualitet?

Kapitalet förföljer huvudsakligen denna klass som fordringsägare och klassen vill ha kreditinstitut. Kapitalet krossar den med konkurrens, och den vill ha statsunderstödda sammanslutningar. Kapitalet överväldigar den genom koncentration, och den vill ha progressiva skatter, inskränkning av arvsrätten, statligt övertagande av de stora arbetena och andra förhållningsregler, som tvångsvis ska hålla kapitalets utveckling tillbaka. Då den drömmer om ett fredligt genomförande av socialismen – frånräknat möjligheten av en kortvarig andra februarirevolution – tror den naturligtvis, att i den kommande historiska processen ett system kommer att användas, som samhällstänkare gemensamt eller var för sig uppfinner eller har uppfunnit. Således blir de eklektiker eller anhängare av existerande socialetiska system, den doktrinära socialismen, som var det teoretiska uttrycket för proletariatet endast så länge detta ännu inte hade utvecklat sig till en fri, självständig rörelse.

Många av dragen är i själva verket lätt igenkännliga. Det enda som skiljer är den funktionsförändring som inträffat för socialdemokratin till följd av monopolkapitalets uppkomst och de därav betingade ekonomiska och politiska krav som ställs på en socialistisk rörelse som tror sig kunna förena arbetarklassens intressen med den monopolistiska kapitalismens. Men mot denna falska socialism ställde Marx redan i *Klasstriderna i Frankrike 1848 -1850* den enda möjliga och verkliga socialismen:

tillgången av produktionsmedlen, deras underkastelse under den förenade arbetarklassen, alltså avskaffandet av lönarbetet, av kapitalet och dessas växelförhållande.

Detta och mycket visar, att Marx' *Klasstriderna i Frankrike 1848-1850* är en viktig, lärorik och aktuell bok. Men den är naturligtvis ingen helig och uppenbarad skrift, som står över kritik. Marx' valspråk var: man bör tvivla på allt, och han och Engels sammanfattade kärnan i marxismen med orden: kritisk och revolutionär. Först med en sådan utgångspunkt kan man på ett allvarligt och skapande sätt tillägna sig Marx' budskap i denna bok. Den är skriven för alla. Men dess rikedomar kan tillvaratas endast av dem som i likhet med Marx tagit ställning eller vill ta ställning för vår tidsålders stora och avgörande fråga: arbetarklassens befrielse, socialismen och det framtida klasslösa samhället.

Uppsala den 28 oktober 1970

Bo Gustafsson